

ribarenje kao «dopunska djelatnost» stanovništva. Mreže koje «oru» morsko dno nisu ništa novo, kao što nije ni sukob između stare i nove tehnologije – novije brodice većeg dometa i prije su konkurirale starijim barkama, a pojava acetilenskih lampi (koje su danas objekt nostalgije) izazivala negodovanje onih koji su lovili na tradicionalniji način.

Krhkost odnosa čovjeka i morskog okoliša danas se sagledava prvenstveno kroz ekološke prijetnje, od zagađenja naftom preko nekontrolirane upotreba medikamenata u akvakulturi do postupnog smanjenja biodiverziteta. Zbornik o povijesti ribarenja podsjeća nas na veliko *kulturno* nasljeđe o kojemu se u nas premalo vodi računa. Tvornice sardina i ribarnice, kao i svjetionici, plutače ili dijelovi starih lučkih postrojenja, spomenici su prošlosti kojime se industrijska arheologija vani sve više bavi. Tunjare (*tunere*) na sjevernom Jadranu rijedak su živopisni detalj oko kojega sustavnije brinemo, dok mnogo toga drugoga nestaje pred našim očima, pogotovo nematerijalna kulturna baština ribarskih običaja.

Različiti prilozi u zborniku *Ribarstvo i industrijska baština* ukazuju na vrijednost i raznovrsnost ribarskog nasljeđa. Obrađuju ga pouzdano i vjerno, u otklonu od nostalgичnog mita o Mediteranu kakav zapravo nikada nije postojao.

Nella Lonza

Renato Ghezzi, *Livorno e il mondo islamico nel XVII secolo; naviglio e commercio di importazione*. Bari: Cacucci Editore, 2007, 294 str.

Zbog manjka arhivskog gradiva i njegove raspršenosti, dugo vremena nitko se nije upuštao u proučavanje prometa luke Livorno. Prvi korak u tom smislu napravili su F. Braudel i R. Romano kada su proučili izvještaje o pomorskom prometu Livorna koje je naručio Cosimo I. i njegovi nasljednici. Dobili su prilično jasan uvid o uvoznom prometu trgovačke robe u

dotičnu luku za vrijeme od 1547. do 1611. godine. Potom, koristeći arhivske izvore različitog podrijetla (registre pomorskih osiguranja, izvještaje francuskih konzula, itd.), Jean-Pierre Filippini uspio je utvrditi kakav je i koliki bio kompletan (uvozni i izvozni) promet u luci Livorno od 1676. do 1814. godine.

Renato Ghezzi, autor knjige *Livorno e il mondo islamico nel XVII secolo*, upotpunio je sliku o radu luke Livorno proučavanjem zapisa službenika saniteta (*Ufficiali di Sanità*), nastalih u vremenu od 1612. do 1666. godine, a danas pohranjenih u Državnom arhivu u Firenzi.

Bez sumnje, autor je spomenuti fond iskoristio na najbolji mogući način. Knjigu je ustrojio u skladu s ponuđenim podacima, koje je uspio maksimalno iskoristiti.

Livorno e il mondo islamico nel XVII secolo, sastoji se od dva glavna dijela: “Brodovlje koje je uplovljavalo u luku Livorno” i “Uvezeni proizvodi”.

U prvom dijelu autor opisuje brodove atlantske i sredozemne plovidbe koji su tijekom 17. stoljeća stizali u Livorno, te donosi podatke o njihovoj nosivosti, vrsti, podrijetlu, broju posade. Pokazuje da je u luku u vremenu od 1612. do 1666. godine uplovilo 7.729 brodova, to jest 28% brodova sredozemne, te čak 72% brodova atlantske plovidbe. Većina njih vila je francusku, englesku i nizozemsku zastavu, dok je broj onih pod toskanskom zastavom bio zanemariv.

S obzirom da je gotovo 60% brodova stiglo iz luka Osmanlija i osmanskih vazala, autor je odlučio punu pažnju posvetiti upravo tom fenomenu.

Dakle, u drugom, obimnijem dijelu knjige, Renato Ghezzi opisuje brodove i teret prispjele iz luka Anadolije (Smirne i Istanbula), Egipta (Aleksandrije), Sirije (Alessandrette, Saida, Cipra) i Sjeverne Afrike (Tunisa, Alžira, Tripolija). Čitatelja prvo upoznaje s povijesnim, gospodarskim i trgovačkim karakteristikama dotičnih luka, odnosno područja na kojemu se nalaze, a zatim raspravlja o robi koja se tamo tovarila na brodove i vozila u Livorno. Grafički prikazi popraćeni jasnim tekstom pokazuju koliko je iz Anadolije stizalo pamuka, vune, svile, kože,

voska. Koliko je platna, pamuka, kože, šećera, šafrana, gume, tamjana, cimeta dolazilo iz Egipta, koliko svile, pamuka i vune iz Sirije, koliko voska, kože, žitarica, šećera iz Sjeverne Afrike.

Mletačka pomorska trgovina već je koncem 16. stoljeća zapala u krizu, koja se s vremenom pojačavala. Bez obzira na mjere koje su poduzimali mletački vlastodršci, trgovačka flota Venecije bila je sve slabija i slabija. Gotovo istovremeno, počela je slabiti i flota Genove. U zaključnom dijelu knjige autor pokazuje zašto takva sudbina nije pogodila i Livorno.

Naime, za razliku od drugih talijanskih luka, promet luke Livorno nije se temeljio na domaćim, nego prvenstveno na stranim brodovima. Robu iz Levanta i Sjeverne Afrike dopremale su dobrim dijelom francuske (40%), potom engleske (21%) i nizozemske (18%) nave. Što se tiče prijevoza tartanama i pulakama, čak ih je 80% plovilo pod francuskom zastavom.

Područja Levanta davala su sirovine neopodnohne Zapadu, a osim toga, predstavljala su posrednike u trgovini s Perzijom, Indijom, Sudanom i Etiopijom. Ta područja Levanta bila su toliko važna europskim zemljama da je njihovo nadmetanje za premoć neprekidno trajalo. Najžešći rivali bili su upravo Francuska, Engleska i Nizozemska.

Zahvaljujući takvim okolnostima, Livorno je bio jedina talijanska luka koja je u 17. stoljeću bilježila rast prometa, dok su ostale stagnirale zbog velikih promjena koje su donijeli novi trgovački putevi.

Renato Ghezzi precizno je i jasno prikazao jedinstvenu sudbinu luke Livorno, razloge njezina uspona, važnost veza s lukama Levanta i Sjeverne Afrike. Štoviše, svoje je tvrdnje i navode potkrijepio s 51 grafikonom, 34 tablice i 37 dodataka, u kojima prikazuje promet brodova iz luka Levanta i Sjeverne Afrike, te količine pojedinih vrsta roba koje su brodovi iz tih luka dopremali u Livorno u vremenu od 1612. do 1666. godine.

Vesna Miović

Nicolaus Cusanus, *De doctâ ignorantia*. Nikola Kuzanski, *O učenom neznanju* (ur. Erna Banić-Pajnić, prev. Luka Boršić i Irena Galić). Zagreb: Institut za filozofiju, 2007., 271 str.

Zahvaćena ozbiljnom unutarnjom krizom zbog poljuljana položaja papinstva u prvoj polovici 15. stoljeća, Katolička crkva trebala je umnih ljudi jakog duha da otklone trenutne teškoće i stvore obrasce za budućnost. Navikli smo među njima isticati našeg sugrađanina, dominikanca Ivana Stojkovića, no osebjuni lik ovog teologa i diplomata s velikih crkvenih koncila dobro je promatrati u odnosu na suvremenike koji su također pridonijeli prevladavanju podjela unutar katoličkog svijeta. Stojkovićev kolega s Baselskog koncila, gdje je 1434. značajno pridonio u raspravi s predstavnicima protupapinski raspoloženih čeških husita, kao što je bio sudionik i diplomatskog izaslanstva u Carigrad 1437. s pokušajem da se ostvari unija dviju Crkava, Nikola Kuzanski (1401-1464) stekao je na Zapadu ugled teologa i mislioca, s pravom uvrštena među preteče Renesanse. Dvojezično izdanje njegova programskog spisa *O učenom neznanju*, priređeno na Institutu za filozofiju iz Zagreba u sklopu znanstvenog projekta "Nikola Kuzanski i njegov utjecaj na hrvatske renesansne filozofe", domaćim stručnjacima nudi priliku da proniknu u zapletena pitanja odnosa između teologije, prirodnih znanosti i filozofije. Ako danas još uvijek cijenimo energičnog Stojkovića prvenstveno zbog osobnog angažmana i velikih praktičnih zasluga da se premoste ponori među tadašnjim najvišim crkvenim prelatima, duhovna snaga i misaona širina priskrbile su Nikoli Kuzanskom, rimskom kardinalu njemačkog porijekla, zapaženo mjesto u antologijama teološke i filozofske misli.

Svestrano i temeljito obrazovan, pravnik, filozof, teolog, matematičar i astronom koji je zarana ušao u visoke akademske krugove zahvaljujući studiju u Padovi i prijateljstvu s kardinalom Julijanom Cesarinijem, čelnikom kasnijeg Baselskog koncila, Kuzanski je nastojao dosljedno iskoristiti tu bogatu stečevinu mladosti kao zalag za budućnost. Međutim, posijano sjeme urodilo je kod ovog mislioca